

УДК 338.439.053(476) "1916 – 1917"

М.Я. Сяменчык, праф., д-р гіст. навук (БДТУ, г. Мінск)

ВЫРАШЭННЕ ХАРЧОВАЙ ПРАБЛЕМЫ Ў БЕЛАРУСІ Ў КАНЦЫ 1916-ПАЧАТКУ 1917 ГГ.

Недахоп харчовых прадуктаў у час вайны – натуральная з’ява для яе ўдзельнікаў. У 1916–1917 г. яна мела месца і ў Беларусі, падзеленай германа-расійскім фронтам. Сельскагаспадарчы характар яе эканомікі дазваляў насельніцтву, асабліва вясковаму, адносна лёгка пераносіць ваеннае ліхалецце да часу, пакуль яе асноўны патэнцыял, у тым ліку і прамысловы, не быў скіраваны на забеспячэнне амаль двухмільённага войска Заходняга і Паўночнага франтоў. Таму служыў цэнтралізаваны апарат у складзе мясцовых цывільных і ваенных устаноў. Акрамя гандлёвых і рэквізіцыйных нарыхтовак, на адрас франтавікоў паступалі істотныя ахвяраванні збожжа ад сялян і памешчыкаў. У цэлым, армія не адчувала недахопу ў мясцовых рэсурсах.

Другая, частка прадукцыі мусіла ісці на патрэбу гарадскога насельніцтва і бежанцаў. З гэтай нагоды ў кожнай губерні Беларусі існавала таксацыя коштаў на прадукты і нормы іх спажывання. У 1916 г. мясцовыя землеўладальнікі і дробныя гаспадары прынялі ўдзел у рэквізіцыі буйнарагатай жывёлы, а таксама правялі пасяўную кампанію. Сіламі земстваў было наладжана назіранне за ўраджаем і станам жывёлагадоўлі з тым, каб усе гаспадаркі вытворцаў і уладальнікаў прадуктаў былі ўзяты на ўлік. Тыя, хто хаваў звесткі аб наяўнасці лішкаў прадуктаў, рызыкаваў заплаціць штраф у 3 тыс. рублёў альбо трапіць у турму на 3 месяцы [1].

Забяспячэнне харчовымі прадуктамі гарадскога і местачковага насельніцтва адбывалася сіламі харчовых камісій розных узроўняў, створаных на базе мясцовых органаў самакіравання. Але, у адрозненні ад вяскоўцаў, харчовы рацыён гараджан грунтаваўся на прывозных прадуктах (цукар, пшанічная мука, крупы, селядцы, чай і інш.). Па словах губернатара У. Друцкога-Сакальнінскага, «Мінская губерня ў тры разы больш спажывала, чым вырабляла» [2]. Такая характарыстыка ўласціва ўсім губерням Беларусі. Невыпадкова, асноўнае забеспячэнне харчовымі прадуктамі беларускіх гарадоў і пасёлкаў і ў значнай частцы вёсак адбывалася з паўднёвых губерняў Расійскай імперыі. Па меры ўзрастання мілітарызацыі чыгуначнага транспарту іх дастаўка на Беларусь з кожным годам ускладнялася. Таму мясцовыя ўладальнікі прадуктаў сталі стрымліваць рэалізацыю, спадзеючыся на іх продаж па больш высокіх коштах.

Падобная праблема стала ўласцівай многім рэгіёнам краіны і, як спроба забяспечыць харчаванне насельніцтва, мясцовыя органы ўлады

атрымалі ўрадавы загад аб стварэнні запасаў жытнёвай мукі. Так, кожны павет Беларусі мусіў ссыпаць у грамадскія магазіны па 60-80 тыс. пудоў жыта. Адначасова зімой 1916–1917 гг. колькасць тэлеграм з паветаў і валасцей на адрас губернатараў з просьбай аб пастаўках прадуктаў рэзка павялічылася. Гарадскім уладам даводзілася нармаваць продаж харчовых прыпасаў па адмысловых купонах. Больш заможныя пласты гараджан маглі дазволіць сабе падтрымліваць звычайны рацыён харчавання па рынковых цэнах.

У урадавых колаў не хапіла рашучасці ўзяць пад кантроль усе гандлёвыя здзелкі, звязаныя з харчовымі прадуктамі, фуражом, таму гэтым з выгодай для сябе карысталіся гандляры. Становішча стала мяняцца да лепшага толькі пасля таго, як да Беларусі стала вядома аб перамозе 27 лютага 1917 г. узброенага паўстання ў Петраградзе.

Характэрна, што кіраўнікі новага органа ў сваіх зваротах да грамадскасці заклікалі перш за ўсё наладзіць харчовую справу, у тым ліку, шляхам рэквізіцыі прадуктаў у буйных землеўладальнікаў, гандлёвых прадпрыемстваў, банкаў і інш. У Беларусі вырашэннем харчовай праблемы заняліся зноў створаныя камітэты грамадскай бяспекі і мясцовыя камісары Часовага ўрада. У гэтых мэтах былі скарыстаны існаваўшыя запасы мукі і іншых прадуктаў. Заможныя людзі – памешчыкі, гандляры і іншыя зацікаўленыя ва ўмацаванні новага ладу, ахвяравалі прадукты на агульныя патрэбы.

У цэлым, у сакавіку 1917 г., пасля звяржэння царызму, сітуацыя з харчаваннем ва ўсёй краіне, у тым ліку і ў Беларусі, значна палепшылася. Так, цэны на прадметы першай неабходнасці ў Мінску і Гомелі рэзка панізіліся. Як пісала газета «Рускае слова» ад 11 сакавіка, у Мазыры «кошты на хлеб і муку ўпалі адразу, што сведчыць аб ранейшай дзейнасці мясцовай паліцыі, якая спрыяла спекулянтам».

Значныя спадзяванні на лепшае ўяўляла пастанова Часовага ўрада ад 25 сакавіка 1917 г. аб усталяванні так званай «хлебнай манаполіі», калі ўсе гандлёвыя аперацыі з сельскагаспадарчымі прадуктамі перадаваліся ў кампетэнцыю дзяржаўных органаў. Вядома ж, харчовая праблема тым не здымалася, а ва ўмовах узрастання палітычнай барацьбы стала набіраць разбуральныя памеры.

ЛІТАРАТУРА

1. Минские губернские ведомости. 1916. 5 ноября
2. Минский голос. 1917. 27 февраля.